

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МИТНОМУ КОРДОНІ INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS' PROTECTION AT THE CUSTOMS BORDER

Харченко О.С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри інтелектуальної власності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Карашук О.О.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри інтелектуальної власності
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті зазначається, що митна політика належить до найважливіших виявів суверенітету держави, і цим зумовлює особливу увагу з боку законодавчої та виконавчої влади під час формування міжнародно-правової позиції та вирішення внутрішніх проблем держави. Митний кодекс України містить правові норми, що регулюють відносини у сфері сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Розділ XIV Митного кодексу України визначає порядок митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, та заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

У статті здійснено огляд і проаналізовано основні законодавчі новели Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» № 202-ІХ, прийняття якого було зумовлено необхідністю приведення положень Митного кодексу України у відповідність до положень європейських стандартів. Зокрема, проаналізовано зміни щодо розширення переліку об'єктів права інтелектуальної власності, сприяння захисту яких здійснюється під час переміщення товарів через митний кордон України; розкрито положення щодо незастосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності щодо переміщення через митний кордон України оригінальних товарів, які були виготовлені за згодою правовласника, або товарів, виготовлених особою, належним чином уповноваженою правовласником на виробництво певної кількості товарів, у кількості що перевищує обумовлену між цією особою і правовласником; досліджено особливості призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експресвиправленнях.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, захист, митниця, митний кордон, зміни до законодавства.

It is stated in the article that customs policy is one of the most important aspects of the state sovereignty. Therefore, it attracts special attention of legislative and executive authorities while forming international legal position and solving home problems. The Customs Code of Ukraine contains legal norms which regulate relationships in the sphere of promotion of intellectual property rights' protection at the time of moving goods across the border of Ukraine. Chapter XIV of the Customs Code of Ukraine defines the order of customs control and clearance of goods which include objects of intellectual property right and measures to be undertaken by customs authorities in order to promote intellectual property rights' protection at the time of moving goods across the border of Ukraine.

The article reviews and analyzes the main legislative amendments of the Law of Ukraine "On Amendments to the Customs Code of Ukraine on the Protection of Intellectual Property Rights during the Movement of Goods across the Customs Border of Ukraine" № 202-IX following the provisions of European standards. In particular, changes have been analyzed with the extension of the list of intellectual property rights, the promotion of which is carried out during the movement of goods across the customs border of Ukraine and the provisions on the non-application of measures to promote the protection of intellectual property rights for the movement across the customs border of Ukraine of original goods that were made with the consent of the rights holder or goods made by a person duly authorized by the rights holder to produce a certain amount of goods over the stipulated and the right holder have been disclosed. The peculiarities of suspension of customs clearance and destruction of small consignments of goods transported (shipped) across the customs border of Ukraine in international postal and express shipments are investigated.

Key words: intellectual property right, protection, customs office, customs border, legislative amendments.

Актуальність дослідження. Обрана Україною стратегія побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпечення соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, що спирається, насамперед, на активізацію власного інтелектуального потенціалу, обумовила нагальну необхідність формування ефективного вітчизняного організаційно-правового механізму охорони та захисту прав інтелектуальної власності [1].

Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон залишається однією із «більових точок» охорони прав інтелектуальної власності в Україні. Про наявність вказаної проблеми зазначають не тільки українські дослідники та практики, але й іноземні партнери:

У 2018 році Україна отримала 14,28 балів (з максимально 40 можливих балів) і посіла в рейтингу 37 місце серед 50 розглянутих країн в Міжнародному індексі інтелектуальної власності Торгової палати США (U.S. Chamber International IP Index) [2]. Вказане дослідження окреслило основні проблеми із захистом прав інтелектуальної власності на митному кордоні України. Зокрема, індикатори захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні отримали нуль балів

(«Ефективні заходи на кордоні» та «Прозорість і публічна звітність митних органів щодо порушень прав інтелектуальної власності у сфері торгівлі»). Окрім того, у переліку слабких сторін України у сфері прав інтелектуальної власності вказано на прогалини в роботі митниці, а саме – брак ефективних процедур знищення підроблених товарів [3].

Крім того, 2018 року Європейська Комісія оприлюднила «Звіт про охорону та захист прав інтелектуальної власності в третіх країнах». Результати дослідженням вказують, що Україна є однією з чотирьох головних транзитних точок контрафактних товарів на ринок Європейського Союзу [2]. Так, у дослідженні наголошується на відсутності в Україні ефективних процедур і законодавчих норм щодо знищення підроблених товарів та обладнання для їхнього виробництва. Зокрема, зазначається:

- брак потужностей для знищення певних видів підробленої продукції (наприклад, пестицидів);
- спрощена процедура знищення є насправді складною, дорогою та забирає багато часу;
- на митниці високий рівень корупції (конфісковані товари, що порушують права інтелектуальної власності, потрапляють на ринок) [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захист прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України є предметом наукових досліджень багатьох українських науковців, серед яких варто виділити: «Правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності у сфері митної діяльності в Україні» (2017 р.) С.П. Филь [5]; «Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України» (2017 р.) за заг. ред. П.В. Пашка [6] та «Адміністративно-правовий захист інтелектуальної власності органами, що здійснюють державну митну справу в Україні» (2016 р.) В.А. Свириди [7]; «Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні» Г.О. Швець, П.В. Солошенко, С.А. Петренко [8]. Утім, необхідно зазначити, що Закон № 202-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» (далі – Закон № 202-IX) [9] було прийнято лише восени 2019 року, тому наукових досліджень щодо сучасного стану захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні не багато.

Метою статті є дослідження основних положень щодо захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні та аналіз новел сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Виклад основного змісту. Митна політика належить до найважливіших виявів суверенітету держави, і цим викликає особливу увагу з боку законодавчої та виконавчої влади при формуванні міжнародно-правової позиції та вирішенні внутрішніх проблем держави. Митний кодекс України містить правові норми, що регулюють відносини у сфері сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Розділ XIV Митного кодексу України визначає порядок митного контролю і митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності та заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України.

Відповідно до ст. 398 Митного кодексу України, правовласник за наявності підстав вважати, що під час переміщення товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права на об'єкт права інтелектуальної власності, має право безоплатно подати заяву про сприяння захисту прав інтелектуальної власності [10].

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, веде митний реєстр об'єктів прав інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону. Після реєстрації об'єкта прав інтелектуальної власності у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності на підставі заяви правовласника чи уповноваженої ним особи, митні органи на основі відомостей, що містяться у цьому реєстрі вживають заходів з метою запобігання переміщенню через митний кордон України контрафактних товарів.

Необхідно зазначити, що наближення митного законодавства України (зокрема і у сфері охорони прав інтелектуальної власності) до стандартів ЄС передбачено Угодою «Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони» (далі – Угода про асоціацію).

Отже, прийняття Закону № 202-IX було зумовлено необхідністю приведення положень Митного кодексу України, зокрема Розділу XIV «Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України», у відповідність до положень Регламенту (ЄС) № 608/2013 (у межах виконання ст. ст. 84, 250 та Додатка XV до Угоди про асоціацію).

Питання захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон включені

до Глави 9 Розділу IV «Інтелектуальна власність» Угоди про асоціацію. Зокрема, ст. 250 Угоди про асоціацію «Заходи на кордоні» містить положення, щодо:

- визначень термінів «товарів, які порушують право інтелектуальної власності» а) «контрафактні товари», б) «піратські товари», с) товари, які згідно із законодавством Сторони, де подано заяву про вжиття заходів митними органами, порушують патенти, додаткові охоронні сертифікати, права на сорти рослин, промислові зразки, географічні зазначення);

- підтвердження гарантії щодо застосування процедур призупинення митного оформлення товарів через можливе порушення прав інтелектуальної власності;

- затвердження положення про співпрацю з метою надання технічної допомоги та інституційної розбудови для підтримки запровадження цієї статті.

Крім того, Додатком XV Угоди про асоціацію передбачено імплементацію до українського законодавства положень двох регламентів ЄС, а саме:

- Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу (ЄС) № 1383/2003 від 22 липня 2003 року щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності.

- Регламенту Комісії (ЄС) № 1891/2004 від 21 жовтня 2004 року, який встановлює положення для імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від 22 липня 2003 року щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди результатам поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності.

У Додатку XV та ст. 250 Угоди про асоціацію вказано кінцевий термін імплементації положень регламентів щодо захисту ПІВ – три роки з дати набрання чинності Угоди про асоціацію [11].

Важливо зазначити, що за тривалий період підписання та ратифікації Угоди про асоціацію, в ЄС було прийнято новий Регламент № 608/2013 Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу «Про захист прав інтелектуальної власності, що здійснюється митними органами, і про скасування Регламенту (ЄС) 1383/2003 Ради ЄС» [12], яким було встановлено нові стандарти захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Хоча Україна немає прямих зобов'язань щодо імплементації положень вказаного регламенту, водночас саме його положення були враховані під час підготовки Закону № 202-IX.

Розробники Закону № 202-IX вказують, що зміни були внесені з метою наближення митного законодавства України у сфері захисту інтелектуальної власності до стандартів та практики ЄС, підвищення рівня запобігання та протидії переміщення через митний кордон України товарів, що порушують права інтелектуальної власності, та, як наслідок, сприяння очищення внутрішнього ринку від контрафактної продукції, яка часто не відповідає встановленим вимогам безпеки.

Розглянемо основні положення, передбачені Законом № 202-IX:

- розширення переліку об'єктів права ІВ, сприяння захисту яких здійснюється під час переміщення товарів через митний кордон України;

- визначення термінів: «контрафактні товари», «піратські товари», «товари, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності»;

- розширення випадків застосування заходів, пов'язаних із призупиненням митного оформлення товарів, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності, зокрема, за ініціативою митного органу;

– відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням, знищенням товарів, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності;

– запровадження можливості дострокового випуску товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності;

– встановлення особливостей призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експресвідправленнях.

Також розширено перелік заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, які митниці застосовуватимуть до товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності. Детальніше розкриємо деякі з них.

По-перше, законодавець розрізняє «контрафактні товари» та «піратські товари». Зазначений поділ відповідає положенням Угоди про асоціацію та європейським стандартам. Крім того, вказане виокремлення має практичне значення для призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експресвідправленнях.

Але є деякі неточності, серед яких: під «контрафактними товарами» стосовно торговельних марок розуміються: «товари, які є предметами порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в Україні, і на них без дозволу міститься позначення, яке тотожне із охоронюваною в Україні торговельною маркою стосовно одного й того самого виду товарів, або яке є схожим настільки, що його можна сплутати з такою торговельною маркою».

Проте цей зміст суперечить змісту поняття «контрафактні товари», визначеному в ст. 250 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також у пункті (а) ч. 5 ст. Регламенту (ЄС) № 608/2013, згідно з яким це поняття охоплює не кожне позначення, яке є схожим на стільки, що його можна сплутати з охоронюваною торговельною маркою, а лише позначення, яке суттєво не відрізняється від такої торговельної марки. Поняття «контрафактні товари» в Регламенті (ЄС) № 608/2013 повністю відповідає вимогам у пункті (h) ч. 3 ст. 6 цього Регламенту до інформації заявника про товар у заяві про сприяння захисту прав інтелектуальної власності, згідно з яким ця інформація повинна давати митним органам можливість легко ідентифікувати товар, а не досліджувати рівень схожості позначення на товарі з охоронюваною торговельною маркою [13, с. 48].

По-друге, до товарів, що підозрюються у порушенні права інтелектуальної власності можуть бути застосованими такі заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності:

1) призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності;

2) призупинення митного оформлення товарів за ініціативою органу доходів і зборів;

3) знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності;

4) призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експресвідправленнях;

5) зміна маркування на товарах та їх упакувці

Слід окремо виділити новелу законодавства, згідно з якою заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності не застосовуються до оригінальних товарів, тобто товарів, які були виготовлені за згодою правовласника, або товарів, виготовлених особою, належним чином

уповноваженою правовласником на виробництво певної кількості товарів, зокрема, в кількості, що перевищує обумовлену між цією особою і правовласником. Тобто законодавець врахував існування міжнародного режиму вичерпання прав інтелектуальної власності. В попередній редакції ч. 3 ст. 397 Митного кодексу заходи щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності не могли бути застосованими лише до особистих речей громадян, товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону, та які переміщуються через митний кордон України для власного використання громадянами і не призначені для виробничої чи іншої підприємницької діяльності, сумарна вартість та/або вага яких не перевищує обмежень, встановлених частиною першою ст. 374 Митного кодексу та припасів.

Однак слід зазначити, що митниці порушують вимоги ч. 3 ст. 397 зміненого Митного кодексу України і продовжують призупиняти митне оформлення оригінальних творів, які були виготовлені за згодою правовласника, але ввозяться в Україну без його згоди. При цьому посилаються на застарілі положення нормативно-правових актів [13, с. 50].

По-третє, визначаються межі відповідальності органів доходів і зборів. Певною мірою дискусійними є положення ч. 5 ст. 397 Митного кодексу України, а саме: у разі, якщо товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, переміщувалися через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності та органами доходів і зборів не було застосовано заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності, правовласник не має права на відшкодування від органів доходів і зборів будь-яких матеріальних збитків у зв'язку з тим, що таких заходів не було застосовано під час переміщення товарів через митний кордон України.

З приводу цього необхідно сказати так:

У попередній редакції Митного кодексу України схожі положення містились у ч. 7 ст. 397 (але виключно щодо спрощеної процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності): «у разі якщо товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, включені до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону, та товари, щодо яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності, переміщувалися з порушенням прав інтелектуальної власності, не були виявлені органом доходів і зборів, правовласник не має права на відшкодування будь-яких матеріальних збитків у зв'язку з тим, що відносно таких товарів не було вжито заходів щодо запобігання їх переміщенню через митний кордон України». Ці положення відповідають вимогам ст. 27 Регламенту (ЄС) № 608/2013.

Положення цієї норми жодним чином не обмежують суб'єкта права інтелектуальної власності оскаржувати дії чи бездіяльність органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників у порядку, передбаченому главою 4 Митного кодексу.

По-четверте, потребують розгляду строки призупинення митного оформлення товарів та відшкодування витрат.

За замовчуванням у разі призупинення митного оформлення товарів відповідно до ст. ст. 399, 400 і 401-1 Митного кодексу відшкодування витрат, пов'язаних із зберіганням цих товарів, здійснюється за рахунок правовласника. Правовласник має право вимагати компенсацію таких витрат від власника товарів, що є предметом порушення його прав інтелектуальної власності, або інших осіб відповідно до законодавства України.

Загальний строк призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру залишився незмінним: рішення про призупинення митного оформлення товарів на строк до 10 робочих днів і в разі необхідності продовження цього строку не більш як на 10 робочих

днів приймає керівник органу доходів і зборів або особа, яка виконує його обов'язки. Разом з тим, відбулось уточнення строку призупинення митного оформлення швидкокопсувних товарів. Як і раніше, строк призупинення таких товарів становить три робочі дні та не може бути продовжений. Водночас, якщо раніше термін «товари, що швидко псуються» був оціночним і залишав можливості неоднакового тлумачення, то згідно із Законом № 202-IX Під швидкокопсувними товарами розуміються товари, строк придатності для споживання або використання яких у разі призупинення їх митного оформлення закінчиться протягом 20 днів із дня такого призупинення. Крім того, на підставі положень ч. 1. ст. 400 МК орган доходів і зборів не може за власною ініціативою призупинити митне оформлення швидкокопсувних товарів, щодо яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності

Законом № 202-IX впроваджено можливість дострокового випуску товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності.

По-п'яте, варто навести особливості призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експресвідправленнях. Під межі застосування цієї новели законодавства підпадають практично всі особи, хто купує товари в інтернет-магазині іншої країни за умови, що відповідний правовласник вніс інформацію про об'єкт права інтелектуальної власності до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, та надав згоду на застосування процедури знищення невеликих партій товарів.

Під невеликою партією товарів, щодо яких застосовується процедура знищення, розуміються товари, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, в одному вантажі експресперевізника від одного відправника у міжнародних експресвідправленнях, у кількості *не більше трьох одиниць* за кожною товарною підкатегорією згідно з УКТ ЗЕД або загальною вагою брутто *не більше двох кілограмів*.

У разі призупинення митного оформлення невеликої партії товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експресвідправленнях, за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, такі товари можуть бути знищені за процедурою, визначеною цією статтею, у разі дотримання таких умов:

- є підозра, що такі товари можуть бути контрафактними або піратськими;
- товари не є швидкокопсувними;
- інформацію про об'єкт права інтелектуальної власності, товари, що його містять, та згоду правовласника на застосування процедури знищення невеликих партій товарів внесено до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.

Рішення про призупинення митного оформлення та намір застосувати процедуру знищення невеликих партій товарів, визначену цією статтею, приймає керівник органу доходів і зборів або уповноважена ним особа.

Організація та оплата процедури знищення, зокрема вартість зберігання, перевезення, знищення, оформлення документів та інші витрати, пов'язані зі знищенням, здійснюються за кошт правовласника та під його відповідальність.

Висновки. Велика кількість контрафактної та фальсифікованої продукції, що реалізується в Україні, а також обсяги її поширень завдають значної шкоди не лише економіці нашої держави, але й іміджу України. На цьому фоні міжнародна спільнота звертає свою увагу на нагальну необхідність застосування нашою державою дієвих заходів захисту прав інтелектуальної власності, тих які не лише декларують, а й приносять практичний результат.

Прийняття Закону № 202-IX IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» має свої переваги та недоліки. Загалом, прийняття змін у Митному кодексі є позитивною тенденцією, а саме:

- є кроком до наближення митного законодавства України до передових світових стандартів та практики ЄС, що є зобов'язанням нашої держави в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- сприятиме концентрації уваги митниць на протидії переміщенню через митний кордон України товарів із фальсифікованими торговельними марками та інших товарів, що порушують права інтелектуальної власності;
- передумова для створення сприятливих умов легальної торгівлі;
- реалізація закону посилить боротьбу з контрафактними товарами, прискорить переміщення через митний кордон України та митне оформлення оригінальних товарів, сприятиме розвитку міжнародної торгівлі та підвищенню інвестиційної привабливості України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України : монографія / за заг. ред. П.В. Пашка. Ірпінь – Хмельницький : ФОП Стрихар А.М., 2017. 323 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; том 98).
2. Виконання Україною зобов'язань щодо реформування захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Аналітична записка. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2019/IPR_Policy_Brief_TFD.pdf.
3. U.S. Chamber International IP Index. Sixth Edition. February 2018. URL: https://www.theglobalipcenter.com/wp-content/uploads/2018/02/GIPC_IP_Index_2018.pdf.
4. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries. URL: https://www.theglobalipcenter.com/wp-content/uploads/2018/02/GIPC_IP_Index_2018.pdf.
5. Правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності у сфері митної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Филь Світлана Петрівна ; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2017. 21 с.
6. Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України : монографія / за заг. ред. П.В. Пашка. Ірпінь – Хмельницький : ФОП Стрихар А.М., 2017. 323 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні»; том 98).
7. Адміністративно-правовий захист інтелектуальної власності органами, що здійснюють державну митну справу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Свирида Віталій Анатолійович ; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2016. 21 с.
8. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.О. Швець, П.В. Солошенко, С.А. Петренко. Маріуполь : Вид-во «ПДТУ», 2012. 215 с.
9. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України від 17 жовтня 2019 р. № 202-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/202-20>
10. Митний кодекс України в редакції від 2 квітня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
11. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:161:FULL&from=EN>.
12. REGULATION (EU) No 608/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:181:0015:0034:en:PDF>.
13. Горнісевич А. Деякі питання удосконалення митного захисту прав інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність*. 2009. № 12. С. 48–50.